

# **Badische Landesbibliothek Karlsruhe**

**Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe**

## **Ergänzungen zu einem Brevier, lat. - Cod. Donaueschingen 331**

**Kloster des Zisterzienserordens in der Diözese Konstanz  
(Einzugsbereich Salem?), [I: 1. Viertel 14. Jh. / II: 2. Viertel 14. Jh.  
/ III: Ende 15. Jh.]**

Offizium zu Conceptio Mariae virginis

[urn:nbn:de:bsz:31-93977](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-93977)

37

**I**n concepcōne S<sup>c</sup>e maie uirginis  
antlie. **S**anda maia succurre mi  
seris uua pulillanines renoue flebi  
les ora pro p<sup>l</sup>lo intercede pro deuoto femi  
neo sexu. **Au.** Hec est regina uirginu que  
geunt regē uelut rosa decora uirgo dei ge  
mitū perquā reperimus deū alma uirgo in  
tercede pro nob<sup>is</sup> omib<sup>us</sup>. **Añ.** Beata dei  
genitrix maia uirgo p<sup>er</sup>petua tēplū dñi sa  
crariū sp<sup>irit</sup>u s<sup>an</sup>c<sup>t</sup>i sola sine exemplo placu  
it scia ihu xpō ora p<sup>ro</sup> p<sup>l</sup>lo ut uic<sup>er</sup> pro clero  
ut uic<sup>er</sup> pro deuoto femineo sexu. **Añ**  
**V**irgo prudentissima q̄ progredis quasi  
aurora ualde rutilans filia lion tota  
suauis es et pulchra ut luna electa ut  
sol. **Cap.** **D**ominus possedit me

inchoa uia. suaru aiqua qui tōp  
faceret a principio ab eterna or  
dinata sum et ex antiquis ante  
quā terra fieret non dum erant  
abyssi et ego concepta erā. *R. 1.*

*S*tā proge. *an. super mag.* Concep  
na tua dei genitrix uirgo gaudiū auit  
ciuit uniuersa mūda ex te emi orty est  
sal iusticie xpc deus noster qui salues  
maledictionē dedit benedictionē et cō  
fundens mortē donauit nob uitam  
eternā. *Ad uespas collecta*

*Q*uis in effabilis misericor  
die qui prime piacula uniu  
uersis purgamentis expianda lax  
uisti da nob quesim' eius con.

repcōnis digne sollempnia cele  
brare que uirginitū tuū uirgo  
concepit et uirgo peperit ihesū  
xp̄m dñm nostrum. **Peuudem**

**V** Ave maria. **Ant.** **H**ae tu pulchra

es amica mea ecce tu pulchra oculi

tui columbarum. **Ant.** **S**icut lilium inter

sp̄mas sic amica mea inter filias. **A**

**F**auus distillans labia tua sponsa

et odor tuorum sicut odor thuris. **Ant.**

**A**missiones tue paradysus malorum

prunitorum cum pomorum fructibus. **Ant.**

**F**ons ortorum puteus aquarum uiuentium

que fluunt impetu delibano. **Ant.** **T**e-

minat dilectus meus mortuum suum ut co-

medat fructum prunorum suorum. **V.** Ave ma

na. **Incōnes de monte pōue sancte  
marie. Sermo h̄ti aulhelmi cā  
tuariensi archep̄i.**

**A**ulheluus cantuariēsis arch  
iep̄us et pastor anglor̄ co  
ep̄is suis et omnibz h̄te marie me  
rita recolentibz. salutem et pe  
tuam in d̄no benedictionē. Cū  
conceptio ueneranda dei gem  
trias marie dilectissimū fratres.  
quē admodū multa exprimēta  
signor̄ in angliā et in francia.  
et alijs d̄matibz diuersis olim  
sit declarata. **N**e narrautē au  
diat dilectio uestra. **T**empe nā  
que illa quo diuino placuit pie

tati angloꝝ gentem de malis suis  
ut corrigere: siueq; seruitutis officia  
is arcibus astringere: gloriosissima  
duca normannarū wilhelmo ean-  
dem patriā de bellanda subegit

**Q**uoniam tua dei genitrix uirgine // **Re**

go gaudiū annūciāuit uniuerso mūdo  
exte em̄ ortus ē sol iusticie xp̄s deus n̄r

**Q**ui soluens maledictionē dedit bene-  
dictionē et confundens mortē dona-  
uit nob̄ uitā sempiternā **V. Ave maria**

gracia plena dñs tecū. **Qui soluens**

**Q**ui scilicet wilhelmus **lco. ruda**  
rex angloꝝ factus dei uirtu-  
te et industria sua. totius ecclie  
dignitates et honores in melius

reformauit. Cuius intentionis pie  
opibus inuidens bonorum omnium mun-  
diciis. cum familiarium fraudibus cum ex-  
traueorum manibus. multo aens co-  
natus est eius obistere successio-  
ibus. Sed domino protegente et time-  
tes se regente: glorificans ad  
nichilum deductus est in aliquo.

**B**eatissime uirginis marie concep-  
tionem deuotissime celebremus. Ut ip-  
sa pro nobis intercedat ad dominum ihesum christum  
Cum iocunditate conceptionem beate marie  
celebremus. Ut ipsa pro nobis. **lcō. iiii.**

**A**udientes autem de aca angliam  
normannis subiectam: graui-  
ter indignati se suo quasi heredi-

tacito iure p̄uari. arma parant.  
 classem aptant: ut eas adētes  
 adata sibi patria diuinitus expel  
 lant hoc conperto. rex prudentissi.  
 m' wilhelmus hessinū quendam  
 religiosum abbatem ranehelis  
 cenobii in dānā dirigit: ut huius  
 rei ueritatem inquirat. At ille ut  
 uir sagax ingenij: strenue nego  
 tū regis exequitur. **Tu. R. H**odie  
 concepta est b̄ta uirgo maria exp̄genie da  
 uida per quā salus mūdi credentibz appa  
 ruit cui uita gliosa lucē dedit secula. **V**  
**Beatissime uirginis marie concep̄tione**  
**deuotissime celebren'. Per quā. lō. u.**  
**Q**ua fideliter peracto ad angliam



reuerſi accipiens ⁊ mare ingreditur  
et iam maximam partem maris  
ipſo curſu tranſierat. cum ſubito de  
preſſis ſurgentibus undiq; uentis:  
horrida tempeſtas celum ſumo  
uit et undas. **F**atigatis igitur  
nautis nec ultra obruti ualenti  
bus ⁊ fractis ſimibus. ruptis remis  
cadentibus uelis ⁊ ſpes ſalutis amittitur.  
**C**umq; de ſalute corporum de  
ſperati animarum curam ſolummodo ma  
gnis clamoribus ſollicitudine et  
beatiffimam dei genitricem mari  
am uirgineam ſuam refugium et deſpe  
ratorum ſperam deuote inuocarent  
**E**cce ſubito conſpiciunt quidam

uenerande hbitudinis uru pon  
 tificali insula decoratu. quasi int  
 medias undas nauu proximum  
 Qui aduocatus ad se abbeu hel  
 suu ait. Vis pculu maris euade  
 re: Vis ad patias lau redire. Tu.

**B**enedicta et uenerabilis es uigo **R**  
 maria Quis uilitera meruerit pntare  
 dnm xpm. **V** Benedicta tu in muliera  
 bz et benedictus fructus uentris tui. **Cui?**

**T**u in martu meu soror. **Antiph.**  
 mea sponsa melliu mirra mea  
 cu aromatz meis. **A.** Non medi fauu  
 cu melle meo hibi uinu meu cu lacte meo.  
**A.** Humna mea liquefacta e ut dilectus  
 locutus e quesiui et no inueni illu uocauu

et nō respondit michi in uenerūt me custodia  
des ciuitatis percusserūt me et uulnera-  
runt me tulerunt palū meū custodes  
murōꝝ filie iherū in uincula te dilecto quia  
amore langueo. **A.** **T**alis est dilectus  
meus et ip̄e est amicus me⁹ filie iherū.  
**A.** **D**estendi in hortū meū ut uiderem  
poma iuallis et inspicere si florissent  
vinee et germinassent mala pumica  
reuertere reuertē ut intuearū te. **A.** **O**rt⁹  
cōclusus est dei genitrix ortus cōclusus flos  
signatus surge propa amica mea & ueni.  
**V.** **B**enedicta. **lectio. vii.** **Q**uinq̄  
ille se id toto corde desiderare. id so-  
lū expectare responderet; ait illi  
angelus. **H**as inquit me ad te

Anostra dñia dei gemitte maria  
 qua dulciter redamasti directū.  
 ut si dictis meis obtemperare vo  
 luis : sanus cū cōmitibz tuis in  
 immensū piculum maris pertran  
 sibus. **S**pondet illico ei se in omni  
 bz obtemperatur : si hoc euaderet  
 naufragium. **Tu. R. G**loriose  
 uirginis marie ortum dignissimū reco  
 lamus. **C**uius dñs humilitatē respex  
 it angelo nūciantē concepit redemp  
 torē mūdi. **V** Hodie concepta est beata  
 uirgo maria exprogenie dauid. **C**ui dñs  
**P**ronūte deo et in ille **lō. viij**  
 inquit qā diem pceptionis  
 et creationis matris xp̄i sollemp

uiter celebrabis. et celebrandū pre  
dicabis. **A**t ille ait. Quo tempore ce  
lebrabitur festū illud. **S**exto yd<sup>o</sup>  
decemb<sup>is</sup>. hoc festū sollempnizan  
dū tenebis. **E**t quo inquit abbas  
officio utetur ecclia in ecclia<sup>st</sup>ico  
officio. omne inquit officium qd in  
eius ~~receptione~~ uatuitate dicit<sup>ur</sup>  
in eius receptione excepto qd nomen  
uatiuitatis mutabitur in nomine  
conceptionis. **H**is dictis ille dis  
puit. et citius dē sedata tem  
pestate. abbas cū suis in colunus  
conatu flatu applicuit anglias  
litoribus et que uiderat quibus po  
terat notificauit. **S**tatuitorq<sup>ue</sup> die

festū in ramesiensi cenobio cele  
brari et ipse quo aduixit deuotis  
obsequiis celebravit. **Tu. R.**

**Q**uod et animo xpi canam' gloriam

In hac sacra sollempnitate p'cellere gerit'  
tis dei maie. **V.** Omnes pariter cōgregati

dūm collaudemus. In hac sacra. **lectio**

**R**ursum hec festiuitas alio m'  
odo declaratur alibi. Tempo  
re namq' karoli regis francorū:  
dexius q'dam ordine leuita. un  
garie regis germanus. b'tam  
dei genitricem toto corde diligēs.  
eius horas solitus cantare. p'  
entū suoz. s'ilio m'ib'e uolens  
cū quadā adulescentula ualde

pulcherrima. accepta apostolorum  
imperiali benedictione. die illa mis-  
sa celebrata recordatus. q̄ eius-  
dem b̄te marie horas iuxta mo-  
rē suū nō cantauerat. **O**mnes  
absentia exire coegit sponsam  
domū mittens et ip̄e iuxta alta-  
re solus remansit. **C**umq̄ ip̄e  
horas diuice matri decantaret.  
et hanc antiphaz. **P**ulchra es a-  
mīca mea et decora diceret: **S**ub-  
ito apparuit dei genitrix uirgo ma-  
ria. cū duobz angelis dexteram  
manū eius et leuam tenentibz  
dicens ei. **S**i ego sū pulchra et  
decora quid est quot tunc dicitur

44

tas et aliam sponsam accipis. ubi  
uidisti tam pulchram. **R. R**ega  
li exprogenie maria exorta resulget. cui  
pabz nos adiuuare mente et spū dūotissi  
me possimus. **V** Cordē et animo xp̄i cana  
mus gloriam in hac sacra sollempnitate  
genitris dei marie. **Qui?** **lō.** **Q**ui il  
le ait dñā mea. claritudi tua om  
nē unū pulchritudinē excellit:  
tu es super choros angloꝝ eleua  
ta: tu es sup celos celoꝝ exaltata.  
**Q**uid ius ut faciam: **at** illa ait  
**S**i sponsam carnalem dimiseris.  
me sponsam in celesti regno habe  
bis. **E**t si acceptio ius mee festum  
annuatum sexto ydus decembis



celebrandum sollempniter p̄di:  
cauis meū eris in regno unigeni  
ti filij mei laureatus hys dictis  
dñā nostra ab oculis se uidentibz  
dispiuit. **C**lericus uō redire remi  
eus: absq; mutuo putū suoz cō  
silio: illita ad abbatiam quōdā  
p̄fectus ē. monachi habitu de  
coratus. **E**t post exiguū tēpus  
m̄tis h̄te maie uigūis q̄ dilige  
tes se seipex decorat atq; h̄tifica  
cat. Aquilee ciuitatis p̄archa  
factus. festū cep̄cōnis eiusdem  
die p̄fato quā diu uixit cū prop̄  
is eius octauis diligenter cele  
brauit. et celebrandū p̄dicauit

**F**ulcite me floribus stipate me ma  
 lis quia amore languida. **V**aduro uos  
 filie iherusalem si inueneritis dilectum ut amicum  
 cietis ei. **an.** **B**ea pgenies unde xp̄us  
 natus est quam gloriosa est uirgo que celi  
 regem genuit. **lectio noua. millig.**

**T**erminum hec sollempnitas aliter  
 alibi declaratur. **P**elago quodam  
 gallie canonicus quidam ordie  
 sacerdos. solitus cantare beate  
 marie horas nocturnas: a uilla  
 quadam ubi cum uxore altius forni  
 catus fuerat rediens. ad opidum  
 iniqua morabatur tendens curans.  
**P**elagus transire cupiens so  
 lus ingrediens nauim. et diuice

matris horas nauigandi cane  
cepit. **C**umq; in uitatoriu aue  
maia graaa plena dñs tecum  
dicat. **E**t iam in medio fluminis  
eet. **E**cce turba demonu in profu  
do pelagi una cu eius nauicula  
eu papitante, eius animã put  
meruit rapuit ad tormeta die t  
na ad locu quo eu demones tor  
meto afficiebant: uenit bta de  
genitx uirgo maria, cu stoz turba  
dicens eis ut qd aiaz famli mei i  
iuste affligitis. **N**os inquit ca  
debem' habere, quia capta e in isto  
ope. **S**i illius inquit uirgo pia,  
debz ee, cui9 opa faciebat, ergo.

46

nostra debet esse: quoniam matutinas  
vras dum vos cum precibus decan-  
tabat unde magis rei facti estis quam  
erga me inique egistis. **R. Q**uoniam  
cepit hodie hanc perpetue virginis genit-  
ricis dei maiestatem sollempniter celebramus  
Aqua celsitudo thronum precessit. **V. G**loria  
se virginis maiestatem dignissimum recola-  
mus. **Aqua cel. l. v. H**is itaque dic-  
tis. demonibus huc illuc fugientibus  
sanctissima virgo maria animas  
detulit ad corpus. et per brachium  
hominum ab utroque funere resuscita  
tam arripient: aquam dextis et a  
sinistris quasi murum stare iubens  
de profundo pelagi duxit in colomne

at ipse gaudius pedibus eius prostratus  
ait. **C**harissima domina mea et uirgo  
gratissima: quid tibi retiniam  
ptantis beneficis quae in fealti: **no**.  
neque te inquit dei genitrix ne amp-  
lius impio adulteri cadas, ne fi-  
at t' nouissimum error prior pore.  
pior te inquit iter. ut de cetero fel-  
tu deceptio meae. sexto idus de-  
cembris amati celebres et cele-  
brandu p'dices. **no**x ut hec lo-  
cuta e: eo uidente celos ascen-  
dit. **A**t ille heremitica uita du-  
rens. et q' sibi acciderat ciuitis  
audire uolentibus narrauit. et  
qua diu uixit idem festu cele.

147  
lebravit et celebrandū p̄dicavit

**Q**uā pulchra es amica mea quā **R.**  
pulchra es et decora oculi tuū columbar  
**A**bsq̄ eo q̄ int̄leaus latet **V.** Sicut vic  
ta cocinea labia tua et eloquiū tuū dul  
ce. **Absq̄. Ico.** Sicut enī in sancta  
eius recolitur natiuitas: sic debz  
extolli eius conceptio. Nisi concipitur  
nūquā nasteretur. Sicut enim  
ad saluandū gen̄s humanū olim  
fuit necessaria eius natiuitas.  
Sicut fuit necessaria et eius con  
ceptio: **I**ussu dei concipit̄ et nal  
atur. **I**mo si diuina ratio p̄cipia  
atur: sp̄ialis eius dies concep  
tione fore a probat̄ quam eius

natuuitas. Res enim maior extitit  
adani adco creari: quam filios a  
de de matre nati. **N**on est mirum  
si homo nascitur de matre. **C**redunt  
igitur omnino insensati. qui tanta  
mysteria tantisque sacramenta tene  
bris ignorantie excitati: **I**deo re  
spiciunt celebrare. quia uiri ac mu  
lieres copulando in conceptione uir  
ginis extitit. **R.** **C**onceptio gloriose  
uiginis marie ex semine abrahe orta de  
hu iuda genitrix ex stirpe dauid. **C**uius uita  
inclita cunctas illustrat ecclesias. **V** **C**on  
ceptio est hodie sancte marie uiginis. **C**uius uita  
**S**i enim conceptione eius **lectio**  
idcirco quod carnalis extitit. **S**icut

tis nō placet hodie celebrare :  
 tū diem illū et noctē dignam  
 quāuis multis sit incognita .  
 et temp<sup>9</sup> et horā spūalis excep  
 tionis hodie celebrare nō delec  
 tat . quia ip̄e animarū creator a  
 nimarū sue matris dignā et sac  
 tissimā : corpori eius uirginali  
 ministrantibz angelis copulauit  
 quā etiā diem primū nostre re  
 pationis et salutis . disposito  
 nostre saluacōnis int̄ cetōs di  
 es fecit p̄elegit et sanctificauit  
 Namqz due sūt excepōnes hoīs  
 omnibz notū est p̄itis . Una cum  
 carnali copula uiri ac mulieris



agitur alia qua spūalis anima  
 noua et pura deo opante corpori  
 diuinitus adiungitur. Si non  
 placet illis celebrare diuice ma-  
 tris originalem conceptiōē. pla-  
 ceat saltem colere aīe eius spūa-  
 lem creatiōnem corporisq; cū ani-  
 ma copulatiōē. *Tu. R. Beata*  
*progenies unde xpūs natus ē. O quā*  
*gloriosa est uirgo que celi regem genuit.*  
*V. Regali exprogenie maia exorta re-*  
*fulgē. O quā. Inicū sancti ewan-*  
*gelij secundum mattheum*  
**T**iber generatiōnis ihesu xpi filij  
 dauid filij abraham. abra-  
 ham genuit ysaac. ysaac autē

genuit  
 uidam  
 genuit  
 mar. Pl  
 Etrom a  
 autē gen  
 dab autē  
 son aut g  
 aut genu  
 genuit o  
 genuit v  
 and re  
 genuit s  
 me. Gal  
 bobam e  
 autē gen

49

genuit iacob. **Y**acob autē genuit  
iudam et fr̄es eius. **Y**udas autē  
genuit phares et zaram de tha  
mar. **P**hares autē genuit elrom  
**E**lrom autē genuit aram. **A**ra  
autē genuit aminadab. **A**mina  
dab autē genuit naalon. **N**aa  
son autē genuit salmō. **S**almon  
autē genuit booz de raab. **B**ooz autē  
genuit obeth ex ruth. **O**beth autē  
genuit velle. **V**elle autē genuit  
dauid regē. **D**avid autem rex  
genuit salomonē ex ea que fuit  
urie. **S**alomon autē genuit roba  
**R**obam autē genuit abia. **A**bia  
autē genuit asa. **A**sa autem ge

mit iolaphat. **I**olaphat autem  
autem genuit ioram. **I**oram autem  
genuit oziam. **O**zias autem genuit  
ioachan. **I**oachan autem genuit  
achaz. **A**chaz autem genuit ezechiam.  
**E**zechias autem genuit manassen.  
**M**anasses autem genuit amon.  
**A**mon autem genuit iolias.  
**I**olias autem genuit iechoniam.  
et fratres eius in transmigratione  
babilonis. **E**t post transmigrationem  
babilonis iechonias genuit  
salathiel. **S**alathiel autem  
genuit zorobabel. **Z**orobabel autem  
genuit abiud. **A**biud autem genuit  
ehachum. **E**hachum autem ge.

munt azor. **A**zor aut gemuit sa.  
 doch. **S**adoch aut gemuit achī.  
**A**chim aut gemuit eluid. **E**luid  
 aut gemuit eleazar. **E**leazar at  
 gemuit matha. **M**athan autē  
 gemuit iacob. **I**acob aut gemuit  
 ioseph uirū marie. **D**e qua na  
 tus est iesus qui uocatur xpūs

**A**mēn. **AD LAUDES. AN. C**oncep  
 tio est hodie sancte marie uirginis cuius  
 uita inclita illustrat cœlias. **Cap.**

**D**ominus possedit me. **Respō**  
**A**ue maria. **AD V. C**onceptiōne  
 hodiernā p̄tue uirginitas dei marie sol  
 lempniter celebrem⁹ q̄ ut aurora fulgēs  
 p̄cessit alla. **AD P̄MĀ. Ā.** Cū ioaidita

te conceptione' bte maie celebren' ut ipa  
pronab' intercedat ad diuin' ihu xpm . .  
**ad terciau . au .** Regali exprogenie  
maia exorta refulget cuius p'abz nos ad  
iuuam me'te et spiritu deuotissime possi  
mus .

**// Sr. bu .**

**Q**uoniam salutaris deus exigit . at  
que uirtutis . alla . mauctis  
hodie turribz ecclesie . alleluia  
**M**ens et uox pange sub hono  
re iohis ewangeliste psalla .  
ma' au sacra uota dam' alla .